

Vävarstaden Borås 1871-1890 Del 4

Bomullen köptes av väverierna i form av garn från spinnerier som Anderstorp, Rydahl, Nääs, Norrby och Borås Spinneri AB, men också från spinnerier i Malmö och från engelska spinnerier. Många gånger bestod importen av finare garner, som inte tillverkades i Sverige. Väverierna tillverkade väv men ägde inte tillräckligt stora färgerier och beredningsverk. Färgningen utfördes i stället till en del som lönfärgning. Så färgade exempelvis Borås Wäfveri AB hos färgerierna och tryckerierna på andra sidan Viskan. Enda bomullsspinneriet i Borås var Norrby spinneri. Först i slutet av perioden 1870 till 1890 tillkom ytterligare ett bomullsspinneri i Borås Spinneri AB. Norrby byggdes enligt ritningar som 1876 uppgjordes av den engelska firman J. Pelber & Co. i Manchester. Anläggningsarbetena drog ut på tiden och de goda konjunkturerna upphörde. År 1882 skrev ägaren A. Andersson att: "1876 september 6 började första dagsverket att göras vid Norrby Spinneri, då pålning och grävning till grunden fortgick till den 4 oktober, då var ett lager av tegel lagt kring hela huset, den 17 november 1877 var ångmaskinen första gången igång, den 27 november släpptes första bomullen i rensmaskinen. Således på 14 månader och 21 dagar var hela fabriken och arbetarbostaden fullt färdig till arbete, men (jag) hade att göra med igångsättning så att någon spinning på det hela taget inte var att räkna på före maj 1878".

Norrby växte därefter snabbt och fördubblade arbetarantalet från 119 till 298. Men man kom i otakt med konjunkturerna och Anders Andersson betonade senare att "året 1878 lämnade stor förlust och har alla åren hittills inte lämnat någon förtjänst inte ens till ränta på nedlagt kapital". 10 På 1880-talet blev Norrby också väveri och 1882 köpte företaget 108 vävstolar. I slutet av 1880-talet inköptes nya vävstolar och samtidigt inreddes en ny vävsal. Jämfört med Norrby var det andra bomullsspinneriet, Borås Spinneri AB, betydligt mindre med knappt hälften så stort arbetarantal år 1890. Borås stora spinneri, Anneberg grundat 1882, var ett yllespinneri ägt av Robert Åkerlund, son till Druvefors ägare P.A. Åkerlund.

Företaget växte snabbt under 1880-talet och hade år 1890 ett tillverkningsvärde på över en miljon kronor. Anneberg var med sina 242 arbetare då det största företaget i Borås. Färgerierna och tryckningen hade före näringsfrihetens tid räknats till manufakturerna. Den "blå handen", där bara handflatan fick vara vit, var färgarnas emblem. Färgarna ansåg sig som förmer än andra hantverkare. Gesäll- och lärlingstiden var också längre än i andra yrken och utlandsvandringar var vanliga bland gesällerna. Färgargården var ofta ett storhushåll, där mästars familj, gesäller, lärpojkar och tjänstefolk bodde. Denna hantverksmässiga produktion genomlevde en ny epok, då tjärfärgindustrin och de syntetiska färgämnen introducerades.

Ångmaskiner och ånga var en annan teknisk nyhet, som bidrog till att revolutionera färgningen. Resultatet blev större färgstyrka och bättre färgäkthet. Utvecklingen sammanföll med den redan tidigare inledda industrialiseringen av textiltillverkningen och man kan skönja tre utvecklingslinjer för färgerierna, nämligen fabriksfärgerier, storfärgerier och hantverksfärgerier. På 1860-talet byggde Levanten i Göteborg ett modernt ångfärgeri och Göteborg blev landets ledande färgeriregion. Tillverkningsvärdena och antalet anställda var inte särskilt stora bland färgerierna i Borås. Produktionsvärdena steg från 70 000 kronor 1870 till 220 000 år 1890. Man skall då hålla i minnet att det ofta var frågan om lönfärgning, vilket innebar att tillverkning summan kom nära ett rent förädlingsvärde, medan de andra industrierna i den första tabellen i detta kapitel i sina tillverkningsvärden också inneslöt stora råvarukostnader. Skillnaderna mellan det gamla patriarkaliskt styrda hantverksfärgeriet och de framväxande storföretagen har beskrivits så att färgeri utgör benämning för två olika från varandra nästan fullständigt skilda yrken, ty färgeriet är idag en fullt modern industri, som tagit icke blott de senaste kemiska forskningarna i sin tjänst, utan även är beroende av en högt uppdriven maskinteknik.

Del 5 kommer på måndag

